

ANTROJI DALIS

MOKSLAS, MENAS, LITERATŪRA

Saturday supplement

1987 m. sausio mėn. 17 d. / January 17, 1987

Nr. 11 (3)

KERTINĖ PARAŠTĖ

„Atsinaujinimo“ eroje — sena giesmė apie religiją

Suskambėjus Kremliaus varpui, ir Lietuvoje prasidėjo „atvirumo era“. Rašytojai vieni kitus ragina kalbėti atviriau. Žurnalistai žada nebemeluoti. Pagyvėjo spauda. Šiuos pasikeitimus stebintiems kyla natūralus klausimas — ar pasikeitė ir oficialusis požiūris į religiją? Iki šiol religija buvo smerkiama kaip juodžiausio blogio šaltinis, žmones mulkinanti ir luošinanti išmonė. Ar dabar apie ją bus rašoma atviriau ir objektyviau? Ar spaudoje galės pasisakyti ir patys tikintieji?

Atsakymo ieškodami, krikščionybės Lietuvoje 600 metų sukakties išvakarėse žvelgiame į šio rudens Lietuvos partinę spaudą, kurioje pagausojo straipsnių religinėmis temomis. Bematant — staigmena. Vyriausią redaktorių pakeitęs *Gimtas kraštas* pagimdė naują skyrelį — „Iš Lietuvos katalikų gyvenimo“. Ka gi jame randame apie tikintųjų dalią karingai ateistinėje santvarkoje? Ogi tai, kad jų gyvenimas — žavi idilija. Jie meldžiasi iki soties, barsto gėles, mini kunigų jubiliejus, važinėja į užsienį ir energingai kartuoja „taikingosios“ Maskvos surašytas maldeles apie taiką. Po „Lietuvos katalikų gyvenimo“ iškaba *Gimtajame krašte* randame „Potemkino kaimelį“.

O kaip su Lietuvos katalikų Bažnyčios kronika, *Aušra* ir kitais pogrindžio leidiniais, kurie per ilgus melo laikus skelbė ir tebeskelbia tiesą apie lietuvių teisių pažeidimus? Ar „atvirumo eroje“ i savilaidą bus pažvelgta naujomis akimis? Ar kontrpropagandistai šandien prisipažins, kad bent vienas tikintysis Lietuvoje bet kada buvo nukentėjęs dėl savo tikėjimo, ar kad su katalikų Bažnyčia bent syki pasielgta neteisingai? Kur jau! „Melo Kronika ir kiršintųjų balsai“ — skelbia ilgo, *Tiesoje* (1986.XI.24) išspausdinto, straipsnio antraštė. Anot autorės Teresės Pažusienės, tarybinė santvarka, kaip ir Stalino laikais, tobula ir švarutėlė, o visas *Kronikos* keliamas triukšmas tesas „antitarybinių propagandos centrų“ bei radijų išmonė. Už savo įsitikinimus kratomi, tardomi, konclageriuose kalinami lietuviai tesą „mušeikos, chuliganai, viešosios tvarkos pažeidėjai, nubausti socialistinio saugumo organų“. Ar straipsnio autorė dialektiškai susiremia su *Kro-*

nikoje spausdinamais tikintųjų persekiojimo įrodymais, religijos gynėjų argumentais? Ne, vengdama tikro dialogo, ji pasitveria porą smulkių, neva netikslų žinučių, tuomi bergždžiai mėginama įrodyti *Kronikos* nepatikimumą. Savo kontrpropagandinės logikos viršūnė ji pasiekia tvirtinimu, jog tie, kurie Lietuvoje ir išivijoje protestuoja prieš totalitarinę priespaudą, tuomi neva „šmeižia, juodina ir spjaudina Lietuvą“. Kontrpropagandos magijos dėka, Maskvos valdininkai ir jų talkininkai pavirsta... „Lietuva“.

Ar „atvirumo eroje“ pasikeitė, orensiu ir civilizuotesniu tapo ateistinės propagandos tonas? Ir to stebuklo dar nesulaukėme. Štai *Literatūroje ir mene* (1986.X.18) Marijus Sutkus aprašo Šiluvą ir jos atlaides. Visa kas ten vyko ir tebevyksta, kas žmonių jausta ir tikėta — jam tėra klaiči apgaulė, šlykštus košmaras, pinklės žmonėms išnaudoti ir pavergti. Tebegyvas tikėjimas jam tėra kunigų šantažo ir žmonių tamsumo vaisius. Prieš niūrią Šiluvos „pelkę“ jis iškelia pažangą tviskančią gorbachiovinę Lietuvą — „knygos, staklės, televizoriai“. Savo pašaipos grubumu ir argumentų primityvumu Sutkus pažodžiui atkuria Stalino laikų antireliginės propagandos žanrą.

Gal atskleidė *Kultūros barus* (1986 rugėjis) ką naujo apie „Religiją tautos istorijoje“ išgirsime iš istoriko Juozo Jurginio lūpų. Ar nekaltai jis apie „objektyvios tiesos ieškojimą“, „mokslineis tyrimo metodus“? Bet ir iš jo patiriam, kad „moksliškumas“, tai „marksizmas-leninizmas“; tokius terminus kaip „feodalis“ ir „feodalizmas“ Jurginis tebevertuoja jau visai nebemoksliska 19-tojo šimtmečio marksizmo prasme. Jo „religija tautos istorijoje“ nesiskiria nuo panašių Stalino eros straipsnių. Jau netekę vilties rasti kokią prošvaitę religijos klausimu, sustojame prie *Literatūros ir meno* (1986.XI.29) puslapio ir nebetikime savo akimis. Skaitome, kad sugriovus religinę moralę, atsirėdė tuštuma! Koks lietuvių rašytojas išdriso tai pasakyti? O gal čia cituojama savilaida? Ne, j mus byloja kirgizų rašytojas Čingis Aitmatovas, kurio nauja romanas *Ešafotas* aptaria Aleksandras Krasnovas. Pasak kritiko, *Ešafotas* pasižymi tokiu

Dabarties lietuvių gydytojo misija

KUN. DR. PRANAS GAIDA

Modernioje visuomenėje yra daugybė profesijų bei pašaukimų, ir tai dėl to, kad toji visuomenė yra labai sudėtinga bei įvairi. Visas profesijas betgi galima suskirstyti į tris grupes pagal jų darbo pagrindinį objektą. Pirmajai grupei, kurios objektas yra neorganinė medžiaga — daiktas, priklauso agronomai, technikai, inžinieriai, architektai, ekonomistai ir t.t. Antrajai grupei, kurios objektas yra botaninė-biologinė sritis, priklauso gėlininkai, sodininkai, javų augintojai, žuvininkai, veterinariai... Trečiajai grupei, kurios objektas yra žmogus, priklauso mokytojai, teisininkai, gydytojai, kunigai, įvairių tarnybų pareigūnai ir pan. Šiuo atveju išskiriame gydytojus ir žvelgiame į jų paskirtį visuomenėje.*

Kančios palydovas

Gydytojas visapusiškai pažįsta žmogų. Mokytojas, kunigas, teisininkas pažįsta tik dvasinę jo

* Paskaita, skaityta ateitininkų medicinos „Gajos“ korporacijos metinėje šventėje 1986 m. lapkričio mėn. 9 d. Chicagoje.

„aktuali socialiniu ir moraliniu skambėjimu“, kokio jau senokai „ilgimės lietuvių literatūroje“. Kur ieško atsakymo Aitmatovas, gildindamas šiandienos moralinį bei idejinį pakrikimą, stengdamasis atskleisti „giliausias šio reiškinio šaknis“? Ar jis cituoja Markšą, Leniną? Ne, vienas centrinių knygos epizodų yra Kristaus disputas su nuogai galybei atstovaujančiu Romos prokuratoriumi Pontijum Pilotu! Krasnovas informuoja, kad žurnalo *Novy Mir* numeriai, kuriuose išspausdintas *Ešafotas*, šiandien Vilniuje keliauja iš rankų į rankas, sudaromos laukiančiųjų eilės.

„Skirtingų nuomonių esminiais gyvenimo klausimais viešas svarstymas, idėjų konkurencija turi tapti ir spaudos, ir gyvenimo norma“, viltigai rašo Krasnovas. Stalininiai straipsniai apie religiją Lietuvos partinėje spaudoje rodo, kad iki to idealo dar labai toli. Kai Aitmatovas savo romane žodį „Dievas“ visur rašo didžiąja raide, vilniškiuose laikraščiuose ir žurnaluose terandame mažąja raide sumažintą „dievą“. Antireliginių straipsnių autoriai tebėra panašūs į Aitmatovo romano veikėjus: buvusį drausmės bataliono karininką Ober-Kandalovą ir „tikrąjį“ partorę Kočkorbajevą, viską matuojančius visiems laikams nustatytais „socializmo principais“.

aj

puse, o gydytojas — dvasinę ir fizinę. Tai pasakytina ypač apie bendrosios praktikos gydytojus, kurie gali stebėti žmogų įvairiose situacijose per ilgą laiką. Jie pažįsta žmogų iki jo kančios gelmių ir tuo būdu tampa jo kančios palydovais — kenčia drauge su savo pacientu, kai šis atsiduria rimtoje situacijoje.

Žymus prancūzų chirurgas Alexis Carrel taip rašė apie gabų savo kolegą chirurgą Tuffier, kai jam nepavykdavo operacija: „Kai tokie dalykai atsitikdavo, Tuffier savo studentų akivaizdoje Beaujaune (vietovėje) atrodydavo bejausmis, kaip uola. Bet reikėjo pamatyti po to jį vieną. Tada jis atrodydavo pažaliavęs, negalėdavo valgyti, jausdavosi ligonis. Dejuodavo, kad jo profesija esanti blogiausia pasaulyje, žudanti jį. Tokie chirurgo momentai yra baisūs; niekas negali atspirti tokiam jausmui. Jo liūdesys buvo gilus. Nors buvo labai sėkmingas, garsus chirurgas, žinojo kaip išlikti žmogui“. (Cit. Joseph T. Durkin, S.J. *Hope for Our Time*. New York, 1965. p. 106).

Medicinos profesorius Daniel W. Foster iš Texas universiteto yra pareiškęs, kad paciento kova yra kartu ir gydytojo kova. Štai jo žodžiai: „...Esu medicinos profesorius, nestokojantis garbės žymenų. Mano tyrimo darbai buvo sėkmingi... Aš mėgtu visa tai. Tačiau galutinai svarbiausias dalykas man yra rūpestis sergančių žmogumi, bandant jį ne tik pagydyti, bet ir, kiek įmanoma, padėti ligoniui asmeniškai kovojant. Ir tai galbūt dėl to, kad aš matau paciento kovojant savąja kova“ (*Health — Medicine and the Faith Traditions*, 1982, p. 268).

Iš minėtų pareiškimų matyti, kad žmogaus gydymas yra daugiau nei įprastinė profesija, kad tai ir pašaukimas, kvietimas mediką specialistą būti ir žemišku angelu sargu.

Dievo kūrybos pagalbininkas

Dievo kūryba tiek visatoje, tiek žmogaus organizme reikiama harmonija, paremta nustatytais dėsniais. Pastarieji betgi nėra absoliutūs — jie tiksliai veikia normaliomis sąlygomis, bet iškrypsta iš kelio susidūrę su kliūtimis. Tada atsiranda įvairūs organizmo sutrikimai, reikalingi gydytojo pagalbos. O sutrikimų priežastys yra įvairios. Vienos jų kyla iš paties žmogaus, kitos — iš pašalinių veiksnių. Pvz., sutrikimai negimimo kūdikio organizme atsiranda dažnai dėl tėvų kaltės, augančių ir jau suaugusių žmonių organizmuose sutrikimai kyla dėl blogų, nehygieniškų įpročių, žalingos aplinkos (darbo vietės), kitų žmonių veiksmų (užpuolimai, sužeidimai), senatvės ir t.t. Visais atvejais gydytojas, tvarkydamas bei šalindamas sutrikimus, atlieka Dievo skirtą misiją, panašiai kaip gailėstingasis samarietis Evangelijoje.

Nevienoda laikysena

Gydytojai profesiniu požiūriu gauna maždaug vienodą paruošimą medicinos fakultetuose, bet savo pareigas jie atlieka labai nevienodai. Vieni jas atlieka šaltai, mechanškai, valdininkiskai, kiti — nuoširdžiai, rūpestingai, humaniskai. Dažniausiai tai pareina ne tiek nuo gydytojo būdo, kiek nuo jo pažiūros į žmo-

Dagys — „Rūpinantis“

Dagys — „Žvilgsnis iš pasaulio“

gu. Jeigu jam žmogus yra mašina, kurią reikia taisyti, tai ir jo laikysena bus mechaniška, bet jeigu jam žmogus yra brolis bei sesuo, kuriam reikia pagelbėti kančioje, tai ir laikysena bus kitokia. Paprastai krikščioniška gydytojo širdis savaime linksta padėti žmogui visu galimu rūpestingumu. To siekia ir Gajos korporacija, kuri yra atsirėmusi į krikščioniškus pagrindus ir skelbia šūkį: „Gajus kūnas, budri dvasia“. Tasai dvasios budrumas reikiama gydytojo laikysenoje, kurią skatina krikščioniškoji sąžinė.

Susidaryti gydytojui pažiūra į žmogų, kaip asmenį, kaip kenčiantį brolį ar seserį, nėra lengva. Dabarties universitetai rūpinasi tik profesiniu gydytojų paruošimu, nekreipdami daug dėmesio į humanistinę pusę. Dėl to gydytojui pačiam tenka formuoti savo pažiūrą į žmogų tokioje aplinkoje, kuri žmogų vertina vien naudos, produktyvumo mastu. Tikrai tokiuose universitetuose kaip,

pvz., Louvain'o rūpinamasi ir humanistiniu gydytojų paruošimu, įpareigojant juos lankyti atitinkamas filosofijos, teologijos bei etikos paskaitas.

Dvasinis patarėjas

Visais laikais gydytojai buvo ne tik kūno sutrikimo tvarkytojai, bet ir dvasios patarėjai situacijose, susijusiose su gydymu. Moderniaisiais laikais gydytojas vis daugiau tampa ir dvasiniu patarėju, perimdamas dalį sielovadinių funkcijų iš kunigo. Tai pasakytina ypač apie psichiatrus, klinikinius psichologus. Tai mūsų šimtmečio apraška, atsiradusi su silpnėjančia krikščionybės įtaka.

Tą reikšmę pastebėjo jau 1932 m. psichiatras-psichologas prof. Carl Gustav Jung Šveicarijoje. Per 30 metų praktikos per jo rankas pėrėjo šimtai pacientų. Dauguma jų — protestantai, mažuma — žydai ir katalikai. Iš visų jo pacientų, peržengusių 35 metus, nebuvo nė vieno, kurio problema nebūtų buvusi religinio pobūdžio. „Galutinėje saskaitoje kiekvieno tokio žmogaus liga yra praradimas to, ką visais laikais teikė gyvosios religijos. Ir nė vienas jų tikrai negalės pasveikti, jei neatras religinio tikėjimo“... (*Die Beziehungen der Psychotherapie zur Seelsorge*, Zuerich, 1948, p. 16).

Ryšium su gydytojo vaidmens didėjimu dvasinėje srityje kilo klausimas, kiek žmonių savo krizėse kreipiasi į gydytoją ir kiek į kunigą. Minėtasis prof. C. G. Jung pravedė apkla, kurioje už gydytoją pasisakė 57% protestantų, 25% katalikų; už kunigą — 8% protestantų, 58% katalikų; likusieji 35% buvo neapsisprendę, kurių 17% buvo katalikai. Šie duomenys yra senesnės datos. Labai galimas dalykas, kad šiuo metu jie dar labiau būtų palinkę gydytojo pusėn.

Kyla klausimas kodel? Jau buvo minėta silpnėjanti krikščionybės įtaka. Be to, kaip rodo prof. Jungo anketos duomenys, daug kas mano, kad kunigams trūksta psichologinio pasiruošimo bei supratimo (52%); kunigai esą turi tik tiktai išankstinius tradicinius atsakymus (28%). Ir be anketos duomenų, stebint gyvenimą, matyti, kad modernusis žmogus veikiau kreipiasi į gydytoją, nes ieško išsivadavimo iš skausmo, o ne atleidimo.

Moralistas?

Didėjant gydytojo kaip dvasinio patarėjo vaidmeniui, kyla ir pagunda tapti moralizavantiu, pamokslaujančiu gydytoju savo kabinete. Minėtasis prof. C. G. Jung betgi pataria to vengti, žiūrėti į pacientą su pagarba, užuojauta, niekad nesmerkti. Tokią laikyseną jis vadina objektyvia („vorurteillose Objektivität“) — nešališkumą, be išankstinio nusiteikimo. Tame patarime galima žiūrėti ir dings-ti, kodel tokia laikysena rekomenduojama: gydytojo moralizavimas, linkęs į smerkimą, menkina paciento pasitikėjimą gydytoju kaip profesionalu. Pacientas laukia iš gydytojo ne pamokslų, o profesinio patarimo. Dėl to gydytojas turi žiūrėti į pacientą kaip mediką, laikydamasis dėsnio: moralė yra (Nukelta į 2 psl.)

Šiame numeryje:

Sena giesmė apie religiją • Dabarties lietuvių gydytojo misija • Jurgio Jankaus apsakymas • Lietuvos pilių archeologas Karolis Mekas • Vengrų poetų eilėraščiai • Chicagos teatruose • Nauji leidiniai

Dabarties lietuvių gydytojo misija

(Atkelta iš 1 psl.)

sveikata, ištvirkimas — liga.

Logoterapijos autorius Viktor E. Frankl pataria gydytojui, reikalui esant, panaudoti religinius motyvus, remiantis ne profesiniu, o savo asmens, kaip religingo žmogaus, autoritetu (*The Unconscious God: Psychotherapy and Theology*, 1975, p. 73).

Kitoje vietoje tas pats V. E. Frankl sako: „...gydytojo tarnyba nėra skirta pakeisti sielovadinei tarnybai. Vis dėlto tai nepaneigia galimybės psichiatru, reikalo atveju, perimti kunigo funkciją“ (t. p., p. 73).

Gydytojas, kad ir nebūdamas moralistu, gali netiesiogiai daug padėti pacientui dvasiniu krizių atvejais. Daniel W. Foster nurodo trejų pagalbos būdą. Pirmasis jų — įtampos palengvinimas, kai žmogus jaučiasi prisilėgęs, pvz., praranda darbą, miršta žmona ir pan. Antras būdas — izoliacijos palengvinimas tais atvejais, kai žmogus jaučiasi vienišas, atstumtas, niekur nepritampantis, neturi kam pasiguosti ir pan. Trečias būdas — išsilaukimas bei painformavimas. Pacientas nori išsikelti, atskleisti intymius savo dalykus, kurių nenori pasakyti nei kunigui, gauti norimą informaciją. (*Health — Medicine and the Faith Traditions*, p. 250-253).

Nors gydytojui ir nedera būti moralistu, tačiau jo, kaip dvasinio patarėjo, moralinė asmenybė daug lemia. Pacientas sveria ne tik gydytojo žodžius, bet ir jų sakytąją. Pasitikėjimą sukelia ne žodžiai, o gydytojo asmenybė. Norint būti dvasiniu vadovu, reikia įtvirtinti savyje moralinius principus šalia profesinio pasirušimo.

Rašytojas Vytautas Alantas yra parašęs romaną *Aušra Paliūnuse* (Cleveland: Viltis, 1986). Jame vaizduoja gydytoją aušrininką, didelį patriotą, mokantį patriotizmo net kunigus, bet silpną moralinėje srityje. Tokio tipo gydytojas negali būti ne tik moralista, bet ir dvasinio patarėjo, nes griaučia paciento pasitikėjimą juo kaip žmogumi.

Dvasinis vaidmuo senovėje

Mūsų laikais gydytojo, kaip dvasinio patarėjo, vaidmuo yra padidėjęs, tačiau iš esmės nėra visai naujas. Gydymas ir senovėje

Lietuvos Nepriklausomybės akto signataro, aušrininko, Lietuvos Valstybės patriarcho, gydytojo dr. Jono Basanavičiaus kapas ir paminklas Rasų kapinėse, Vilniuje. (Prie paminklo stovi čikagietis Edvardas Sulaitis.) Šių metų vasario 16 d. sueis 60 metų nuo dr. Jono Basanavičiaus mirties.

buvo siejamas su dvasišku bei dievišku pradū. Bene būdingiausias pavyzdys — graikų dievačio Asklepios (Eskulapo) kultas, prasidėjęs VI šim. prieš Kristų ir gyvavęs iki II šim. po Kristaus. Garsiausia to kulto vieta buvo Epidauras, kur žmonės būriais keliaudavo ieškoti sveikatos. Ten, šalia šventyklos kunigų, buvo ir pagalbinis personalas. Žmonės buvo gydomi vaistais, chirurgija, malda ir miegu šventykloje. Pastaruoju atveju ligonis turėjo paaugoti aviną ir ant jo kailio miegoti šventykloje (inkubacija). Sapne pasirodydavo Asklepios, nurodydavo gydymo būdą arba pagydydavo. Prie šventyklos buvo laikomi šunys ir

žalčiai žaidžoms gydyti.

(Sakoma, kad ir lietuviai XVI šim. turėjo gydymo dievaitį Auslav-Ausautą. Pasak Mykolo Lietuvio, lietuviai laikė žalčius Eskulapo garbei. Bet tai nėra įrodyta, greičiausiai — Narbuto pramanas).

Kai kuriose Graikijos vietovėse (Kos saloje) buvo gydytojų mokyklos, kurios paruošdavo gydytojų reikalingą personalą šalia to meto kunigų funkcijų.

Asklepio gydymo būdas reikalavo dorinio tyrimo iš ligonių. Tai liudija įrašas Epidaurio šventovėje: „Švarus tebūnie, kas įžengia į šią smilkalais kvepiančią šventyklą, o švarus yra tas, kuris šventas mintis puoselėja“. Lam-

besos šventykloje buvo toks įrašas grindyse: „Bonus intra, melior exit“ (geras įeiki, geresnis išeiki).

Senovėje daug kur buvo kunigas ir gydytojas tas pats asmuo. Del to vokiečių tos srities istorikas R. Herzog ir sako: „Burtininkas, kunigas ir gydytojas yra kilę iš tos pat šaknies“ (cit. K. Pruem, *Religionsgeschichtliches Handbuch*, 1943, p. 450). Istorija liudija, kad net naujausiais amžiais, t. y. nuo XVI šimt. gydymas Europoje buvo daugiausia kunigų ir vienuolių rankose. Daug kur kunigai buvo ir gydytojai, ypač mažose Europos gyvenvietėse net iki XIX šimt., kai Robert Koch ir Louis Pasteur atrado mikroorganizmus — ligų sukėlėjus...

Visuomeninė misija

Kalbėjome apie gydytojo misiją individualinėje plotmėje, kurioje reikiama psichofiziniai žmogaus sutrikimai, reikalingi mediko pagalbos. Bet tuo gydytojo misija nesibaigia, nes apima ir visuomeninę plotmę. Sutrikimai būna ne tik individualiniai, bet ir kolektyviniai. Pasak pasaulio sveikatos organizacijos (WHO), sveikata reiškia fizinę, psichinę ir socialinę gerovę, ne vien tik ligos nebuvimą (*Basic Documents*, World Health Organization, Geneva 1948, p. 1). Taigi rūpestis sveikata apima ir visuomeninę sritį. Lietuviai gydytojai turi rūpėti ypač savosios visuomenės sveikata.

Kokiu tad būdu gydytojas gali gydyti visuomenę? Visų pirma gydydamas paskirus asmenis — visuomenės narius. Antra, užbėgdamas visuomenės sutrikimams už akių preventyvinio būdu, kreipdamas visuomeninį gyvenimą sveika linkme. Tai daro gydytojai, patys dalyvaudami visuomeniniame gyvenime, jam vadovaudami, tobulindami veiklos formas, skleidami bei vykdydami pozityvias idėjas.

Kadaise Henry Fordas, norėdamas patobulinti automobilių gamybą, anketos būdu teiravosi visuomenės pagėdavimų. Vienas jų buvo toks: „Henry, idėk pora spyruoklių daugiau po sėdynę“. Tai buvo visuomenės balsas, pagėdaujantis, kad ir nežymaus patobulinimo. Taip pat ir mūsų visuomenė laukia gydytojų įnašo ir savąją visuomenę, kuri yra reikalinga pagalbos, medicininės apsaugos.

Tokia pagalba ateina iš gydytojų, rašančių periodinėje spaudoje sveikatos klausimais. Jų straipsniai yra plačiai skaitomi. Deja, tik nedaug yra tokių rašančių gydytojų. Dažniausiai užtikamos spaudoje pavardės yra dr. J. Adomavičiaus, dr. D. Degėsio, dr. J. Kriaučiūno. Tiesa, yra žurnalas *Medicina*, išeina dukart per metus, bet jis yra profesinis, skiriamas tiksliai medicams ir plačiosios visuomenės nepasiekia.

Visuomeninės ligos yra daugiausia psichofizinio pobūdžio, kaip pvz., alkoholizmas, narkomanija, vengimas šeimos prieauglio, negimusių naikinimas, neproduktyvių žmonių niekinimas ir pan. Kraštuose, kur žmogus yra vertinamas ekonominių kriterijų, neproduktyvus žmogus būkle yra keblis ir dažnai sunki ne tik ekonominiu, bet ir psichologiniu požiūriu.

Pastarąjį vakariečių civilizacijos bruožą yra gana ryškiai pastebėjęs Izraelyje gyvenantis katalikų-melkietų kunigas Elias Chacour, arabas, knygų autorius. Lankydamasis Amerikoje jis pareiškė: „Vakariečių visuomenėje ta liga (nevertinimas neproduktyvių žmonių — Pr. G.) yra labai gili. Toje visuomenėje du asmenys neturi vietos, būtent senelis ir vaikas, nes abu yra neproduktyvūs. Mums, rytiečiams, vyresnio amžiaus žmogus yra išminties įsikūnijimas. Galijoje yra populiarius posakis — „Jei neturi senelio, parduok visa, ką turi, ir ji nusipirki“. Vaikai rytiečiams yra nekalto simbolis ir dėl to jie sako: „Vaikai nėra našta; kiekvienas jų, atėdamas šin pasaulin, atsiėmęs sau maistą iš dangaus“ (*L'Actualité religieuse dans le monde*, 1986, Nr. 33).

Minėti posakiai yra paradoksinio pobūdžio, tačiau slepia savo pagązintose linijose gilią tiesą, būtent, visuomenė be senelių ir be vaikų nėra humaniška. Neženkla gimti žmogumi, reikia būti humanišku žmogumi. O gydytojai individualia ir kolektyvine veikla gali gana paveikiai prisidėti prie humaniškesnio žmogaus ir tobulesnės, sveikesnės visuomenės ugdymo.

Pagaliau i visuomeninę veiklą gydytoja šaukia lietuviškoji tradicija. Lietuviai turėtų atgimimo vyksme nuo „Aušros“ laiku gydytojas yra šviesuolis, kuriam

rūpi visos tautos gerovė. Tokie buvo žymieji mūsų tautos veikėjai medikai — Basanavičius, Kudirka, Šliūpas, Vileišis, Alseika, Grinius...

Lietuviška tradicija tęsiama ir šiuo metu. Visuomeninėje jos veikloje dažnai matome pavardes plačiai besireiškiančių gydytojų — Juozo Meškausko, Kazio Bobelio, Gedimino Baluko, Antano Razmos, Petro Kisieliaus, Kazio Ambrozaičio, Juozo Sungailos, Antano Pacevičiaus, Onos Gustainienės ir kitų. Tai ženklas, kad mūsų gydytojai yra glaudžiai susiję su savo tauta ir gyvena visuomeniniams jos rūpesčiams.

Deja, tai nėra visuotinis reiškinys — yra dar daug gydytojų, kurie ribojasi tiksliai profesine veikla ir visuomeninėje veikloje visai nedalyvauja. Pvz., *Draugo* dienraštyje skelbiami 24-30 gydytojų. Iš jų tik 3 ar 4 reikiama visuomeninėje veikloje. Gausenės gydytojų dalyvavimas

sustiprintų rūpestį mūsų visuomenės sveikata. Šia linkme gydytojus turėtų lenkti ne tik profesinis pasiruošimas, bet ir humanistinis nusiteikimas.

Baigiant

Kaip matome, mūsų dienu lietuvių gydytojo individualinė ir visuomeninė misija apima ne tik fizinę, bet ir dvasinę-humanistinę dimensiją. Dėl to iš gydytojo daug tikimasi. Tai misija, kurią gali atlikti tik stiprios asmenybės, pajėgiančios tobulinti žmogų ir visuomenę, drauge kentėti su kenčiančiais ir kurti šviesesnę ateitį.

Danų filosofas Søren Kierkegaard yra pasakęs: „Gyvenimas gali būti suprastas tiksliai žvelgiant atgal, bet jis turi būti gyvenamas žvelgiant pirmyn“. Toks turėtų būti ir mūsų dabarties gydytojo žvilgsnis: besimokantis iš praeities ir formuojantis dabartį bei ateitį.

Rašytojas Jurgis Jankus 1986 m. liepos mėn. 27 d. švente 80 metų amžiaus sukaktį — ta proga dailininkas Alfonsas Dargis sukūrė sveikinimo plakata. Nuotrauka Vytauto Mažeio

Jurgis Jankus

Sukalkėjusi percepcija ar...?

Kiekvienas gali galvoti kaip nori, gali sakyti ką nori, man visiškai vis tiek. Tai kiekvieno galva ir kiekvieno reikalas, bet manęs niekas netikins, kad taip nebuvo. O jeigu ir buvo, tai buvo tik sapnas, klaidėjimas, paprasčiausias įsigalvojimas, savitaiga ar net savihipnozė, kaip viena jauna psichologė labai atsidėjusi mėgino įtikinti. Sakė, kad, ypač mano amžiuje, kažin kokia nesąmoninga savihipnozė galinti pasitaikyti.

O dėl sapno, tai nenorėčiau ginčytis ir aš pats. Jų pasitaiko pačių netikėčiausių, galėję pasitaikyti ir toki, bet vis tiek mane pjauna vienas neaiškumas, kurio niekas nesugeba išaiškinti: ir patys ryškiausiai sapnai ilgainiui man nudyta. Lieka tik atsiminimas, kad taip buvo, kad sapnuota, bet visas ryškumas, visos smulkmenos ima tirpti, veltis į užmaršties rūką, kol iš viso, kartais ir labai realaus, buvimo telieka tik plikas galvojimas, kad kažin kada buvo kažin kas sapnuota, kol pagaliau ir tas pats galvojimas nudyta, o čia niekas nesikeičia. Kiekviena smulkmena, net kiekvienas žodis tebėra tokie pat gyvi ir ryškūs, kokie buvo tada.

Apie savitaigą ir savihipnozę nieko neįsimačiau, tai su tu mokslų žinovais ne ginčytis nenoriu. Nenoriu savo neįsimačymu suteikti jims smagus malonumo, bet vis tiek ir jie negali manęs įtikinti, kad vien užsigalvojimu galėčiau pats save užshipnotizuoti, ypač aš, kurį ana arta net ir profesionaliai nepasisekė užshipnotizuoti. Mėgino ir toji, ka tik minėta, jauna psichologė, bet ir jai nepasisekė. Nepasisekė teisinio senatvės susilpninto mano imlumo. Gal kokio velniuko pagundytas pasakiau: „Kamuoja percepcijos sukalkėjimas“. Ji valandėlę susimąstė, paskum šyptelėjo. „Žinai, kad neblogas termi-

nas. Visiškai neblogas“, dar pridėjo, ir taip persiskyrė. Ji su mano, gal niekada nepavartotimu, terminu, o aš su savo neaiškumu.

Kartais net mėginu save įtikinti, kad galima apie ką nors taip įsigalvoti, kad įsigalvojimas taptų realybe. Tikra, matoma, girdima, paliečiama. Bet negaliu. Nežinau, kaip jį, bet aš prigalvoju visokių niekų. Net ir tokių, kad net pačiam sarmata prisipažinti. Ypač naktį, kai užsima nemiga. O neretai ir nemiga užsima tik todėl, kad pradėdi kokius niekus galvoti. Ateina galvon koks niekas, prie jo prisideda kitas, trečias, ima pintis istorijos, apie kurias niekam kitam nė lupų nepravertum, bet su jomis, kaip su koku apsedimu, praleiki per visą naktį. Tokiose istorijose visada pats esi centre, o visa kita sukasi apie tave, kaip rato stipinai apie stebulę, su ta visa ruja kažin kur nuklysti, bet visada žinai, kur esi, ir aiškiai žinai, kartais net su gailėsčiu, kad tai tėra įsibėgusios, net nebesukontroliuojamos minties padaras ir nieko bendra neturi nei su realybe, nei su bėgamaisiais dienos įvykiais. Tokie svaichiojimai yra pakankamai stiprūs nuvyti miegą, bet labai toli nuo bet kokios hipnozės, niekada netampa pirštu paliečiama realybe, tik tą kartą buvo visiškai kitaip. Buvo lygiai taip pat tikra, kaip tikra yra, kad čia dabar sėdžiu ir mėginu savo abejojimus surašyti, bet kad viskas sukrustų ir savo vietas, leiskite pradėti kiek iš toliau.

Jaunystės dienų bičiulis Čirbulis, kurį tada visi kažin kodėl Čirbuliuku tevadindavom, Čikagoje šventė savo aštuoniasdešimtmetį ir pakvietė, kad nulekčiau kartu pašvesti. Sakė, kad po poros metų nepatėgins tą patį padaryti man. Dar pridėjo, kad lektuovo bilietą teperkčiau tik į vieną galą, nes po savaitės vienas jo bičiulių automobiliu važiuoja į New

Yorką, tai paims mane ir pakeliui išmes Ročesteryje. O jeigu manęs labai neapsunkintų, tai ir pats norėtų kokiai dienai ar kitai iškristi. Jam būtų gera proga pamatyti naują miestą, o man susitaupytų geras pluoštas doleriukų. Taip rašė jis pats, o kai laistinėjom aštuoniasdešimtmetį, tą patį tvirtino ir jo bičiulis, smagus, vietoje nenustygstas, su fotografijos aparatu ir visas puses žybojaus dūkas. Sakė, labai noris pamatyti Kodako miestą, ypač patį Kodaką, į kurio gaminius jau ne vieną tūkstantį metų sukišęs, o paskum viskas staiga pasikeitė. Kai aš beveik nebeįsivaikau prisikimšau čia Ročesteryje negaunamų knygų ir lietuviškų dešrų, jis man net žodžio netaręs, kažin kieno pavadinimas, išlėkė į Viskonseną žvejoti. Tik per kitus pasakė, kad man pragaras nedegs, kad galu kokią savaitę palaukti, kol jis grįš su lasišomis, o gal net ir su erskėtrais. Ročesteris, girdi, nepabėgs, o į Viskonseną kada užsimanęs nenulekė. Turi pasitaikyti žmogus, kuris žino kur, kada ir kaip.

Čirbulis per pusę širdies irgi ragino pasilikti, bet aš ilgai vaisintis nebeuorėjau. Galėjau grįžti lektuvu, bet staiga kažin kodėl panūdau pamėginti traukinį. Laiko turėjau, o ir traukinio nebeatsimenu kada bebuvau važiuojęs. Ligi traukinio dar turėjau visą dieną, tai, besirausdamas po didžiulį draugo knygyną, užtikau turbūt dar iš Vokietijos atsivežta Thomas Mann „Joseph und seine Brüder“. Užtikau ir prilipau. Daugeli Manno knygų buvau perskaitęs, bet Juozapą su jo broliais nebuvau tikrai girdėjęs. Jis vis kažin kaip prasydavo pro mano pirštus. Dabar įsikibau ir verčiau puslapį po puslapio, nors ir žinojau, kad ligi išvažiavimo ne tik neužbaigsiu, bet net ir neįspėsiu. Pagaliau pasidrašinęs paprašiau, kad kelionei paskolintų. Sakiau paibaigęs tuoj atsiųsiu, nors ir žinojau, kad knygų jis niekam, net ir geriausia bičiuliui, neskolina. Sakydavo: „Aš ne viešojo biblioteka“, bet šį sykį, nė žodžio netaręs, paėmė knygą, atverte

titulinį puslapį ir užrašė: „Smagiom jaunystės dienom prisiminti“. Dar pagalvojo ir pridėjo: „Ir gal paskutiniam pasimatymui šioje žemėje“.

Kai pamėginau aiškinti, kad man nesmagu jo labai rūpestingai rinktą rinkinį ardyti, jis tik ranka mostelėjo ir dar liūdnojai nusišypsojo. „Tuštybė“, pasakė. „Niekas kita, kaip tuštybė. Juk už tuos pinigus, kuriuos sukroviau į lentynas, gal būčiau galėjęs kam nors gera padaryti, o dabar... Manai, kad jų kam reikės. Viena diena atsukusi kojas į duris, o jos atsidurs kur nors šiukšlyne. Pasirodo, kad žmogui sunku persiversti. Ten pradėjau kaupiti, kad buvo prasmė, kad tauta buvo pasiilgusi pasaulio kultūros, o čia kaupiau, kad tenai pradėjau ir nebegalėjau sustoti. Net nepagalvoju, kad čia to niekam nereikės. Tenai prasmė gal ir dabar tebebūtų. Žmonės tenai ir dabar tebėra pasiilę pasaulio kultūros. Gal dar labiau, negu tada, kai turėjo laisvę rinktis. Kaip šventenybė išsinešiotų. Kitas net kalbos pramokio, kad galėtų paskaityti, ką iš nugriuvusio senio parsinešė. Lygiai taip, kaip mes patys darydavom. Kiek kalbų pramokome, kad galėtumėm skaityti ne vertimus, o čia... Tikėsi, ar ne, bet kartais stoviu įsižiūrėjęs į tas lentynas ir sakau: „Viešpatie, kur mūsų tauta Tau yra užkliuvusi, kad taip ją baudi? O jeigu tai ne Tavo valioja, tai negi manichejai buvo teisingi, kai sakė, kad ne Tu pats galingiausias, kad šalia Tavęs ir Piktas yra lygiai toks pat galingas, ir judu tik varžotės kaip lygus su lygiu“.

Ta pasakęs įbruko knygą į rankas, pridurdamas, kad tokio nuobodumo antrą sykį vis tiek nebeskaitysiu, o aš galėsiu ne tik kelionėje, bet dar ir namie pasigėdauti ilgais Manno sakiniams.

Pasiėmiau. Ne tik pasiėmiau, bet ir tikrai iš širdies padėkojau. Ilgi sakiniai manęs niekada nevargino, bet visada traukė į ramų nusiteikimą, tokį kaip plačios upės tekėjimą. Juntu, kad ir gilesnės mintys patogiau telpa

ilguose sakiniuose, negu į nervingus trupinius sukapotų kalbų. Vieno bičiulio perdėtai trumpasakiai rašymą kartą juokais pavadinau trupiesium ir, žinoma, tuo vienu žodeliu gana šiltą bičiulystę gerokai apvėsinau. Ka čia sakau, kad apvėsinau. Raukte užtraukiau, kaip anas pasakos batsiuvys velnią Rūkęje.

Imdamas knygą, nepagalvoju apie keistą savo įprotį: keliaudamas mėgstu dairytis, noriu viską pamatyti, tai tarp praleikiančių vaizdų ir traukinio tabalavimo Juozapui nedaug dėmesio tegalėjau kreipti. Gerokai pavaišaves net pagalvoju, kad geriau būčiau padaręs pasiėmęs kokią lengvutę trupiesinę nuotykių knygutę, ir su gailėsčiu užverčiau ramų, gilokom mintim perpintą pasakojimą, kurio niekaip nebegalėjau įderinti į traukinio krūpčiojimus ir praleikiančių vaizdų švystelėjimus. Užvertęs knygą, atsidėjau vakarėjančių laukų spalvom, būreliams judamųjų karvių, iš toli atbėgiantiems keliukams, perkertantiems geležinkelį ir vėl kažin kur nubėgiantiems. Ir visi tušti, lyg visi gyventojai jau būtų vienu kartu nuėję valgyti pavakarių. Vienu tarpu didokas kelias ejo šalia geležinkelio. Jame jau buvo eismo, ir aš emiau skaičiuoti, kiek automobilių pralenkia traukiny. Atsirado vienas maziukas žalias, kuris iš paskutiniųjų nenorėjo pasiduoti traukiniui. Ir nepasidavė. Lėkė taip lygiai tiesiai prieš mano langą, lyg būtų su traukiniu suaugęs. Ir važiuo ne vyraus, bet šviesiaplaukė mergaitė. Man ėmė patikti jos galvotrūkiškas žaidimas, o kartu ir ėmė rūpestis, kad neužlektų ant kokio, grobio tykančio, policininko. Iš to, kaip lenkė kitas mašinas, traukiny turėjo lėkti bent aštuoniasdešimt mylių per valandą greičiu, o jai tebuvo leista tik penkisdešimt penkios. Buvau visiškai jos pusėje ir norėjau pro langą pamoti, bet ji visą laiką buvo akis įmeigusi į kelią, paskum nusisuko už misko, ir aš pasilikau vienas su misko žalum, traukinio dundėjimu ir spėjiojimu, ar kelias vėl

Lietuvos pilių archeologas Karolis Mekas

JURGIS GIMBUTAS

Ką tik užsiskleidusių 1986 metų pabaigoje 80 metų sukaktį atšventė didelių nuopelnų Lietuvos archeologas, išeivijoje mažiau žinomas, Karolis Mekas. Tai jisai parašė apie Kauno ir Liškiavos pilių kapitalinei knygai *Lietuvos pily, išleisto Vilniuje 1971 metais*. Jis pažįsta tas pilies ne tik iš archyvinų raštų, bet ir iš nuodugnių asmeniško tyrimų natūroje. Mekas dar tyrinėjo Medininkus (1955-1956 ir 1960-1962 m.) ir Biržų pilį (1963-1965 m.).

Karolis Mekas paskelbė savo berods pirmąjį straipsnį „Pastorijų kultūros paminklų registracija ir aprašymas“ (Šiaulių metraštis, Nr. 4, 1933 m., pp. 18-21), dar būdamas studentas Kaune. Toji straipsnio tema liko jo ilgo gyvenimo darbų credo: jis visiškai pasižvelgė Lietuvos pilių ir senamiesčių tyrinėjimams, nesiekdamas aukštesnių mokslo laipsnių ir atsakydamas profesoriaus karjerai. Kitas Karolio Mekas dar Nepriklausomybės laikų straipsnis buvo „Pastabos dėl kultūros paminklų apsaugos įstatymo projekto“ (Naujoji Romuva, 1939.XI.19, Nr. 46, p. 842-43). Tada jis jau buvo baigęs universitetines archeologijos studijas Švedijoje. Po karo buvo susidariusi pertrauka, o nuo 1960 metų randame Karolio Mekos mokslinių straipsnių *Mokslas ir gyvenimas* ir *Architektūros paminkluose*.

Kažkaip išėjo, kad Karolio Mekos biografijų nėra enciklopedijose. Galima spėti, kad tarybinėms galėję užkliūti jo nepolitinis profilis, o mūsų bostoniškes redaktoriai nerado biografinių duomenų. Tačiau Karolio Mekos raštai yra minimi enciklopedijų bibliografijos, tad tenka pasinaudoti jos fragmentais iš Aldonos Žemaitės straipsnio 80-čio proga „Sfinksas tūno po žeme“ (*Literatūra ir menas*, 1986, XII.6, Nr. 49). Gimęs 1906 m. gruodžio mėn. 13 d. — nepasakytas kur. Būdamas studentas Lietuvos universitete, 1930 metais dirbo pas prof. Eduardą Volterį Kauno miesto muziejuje, kasinėjo Kauno pilies aplinką, atidengė senesnius kultūrinius sluoksnius. Po to tyrinėjo Apuolės piliakalnį su atvykusiais Švedijos archeologais B. Nermanu ir kitais. Jie pasiūlė

Kauno Rotušės aikštė, per kurią tiesiant vandentiekį buvo vykdomi archeologiniai tyrimai — buvo rastos XVI amžiaus vaško lydomo krosnys.

Mekui pastudijuoti archeologijos Švedijoje. Gavęs Lietuvos Švietimo ministerijos stipendiją, jis studijavo Stockholme 1934-1939 m. ir grįžo namo su universiteto diplomu. Vėliau Karolis Mekas dirbo architektūros paminklų tyrinėjimuose ir jų restauracijoje trisdešimt metų, daugiausia gyvendamas Kaune. Jam rūpėjo ir Kauno senamiestis, kur žemėje turėjo glūdėti XIII-XIV amžių medinis miestas, tebelaukias atkaimo, ir ištyrimo. Karolis Mekas yra išspausdinęs studiją „Kauno senamiesčio ištakos“ (1980 m.). Toliau cituojame Aldoną Žemaitę: „...tuoj užgriuvo Antrasis pasaulinis karas, prasidėjo didžioji suirutė. Pokario metais, kai viskas nurimo, jis buvo kviečiamas į Vilniaus universitetą dėsiojauti... Mekas nesirijo palikti Kauno. Bijoj — studentai kiaurai matys, kad jis dar nepasirengęs, netinka tam darbiui. Taigi nugalėjo perdėto skrupulingumo kompleksas, visą gyvenimą vertęs Meką siekti

mokslinio tikslumo ir tobulybės. Buvę studentai rašė ir gynė disertacijas, gavo mokslinius laipsnius, speria kopė karjeros laiptais, o šis judrus, choleriško temperamento žmogus vis bėgo paskui ekskavatorius ir rinko faktus. Skubėjo, kad spėtų surinkti, užfiksuoti, ko nesužinojo sutraiškyti technika“.

„Karolis Mekas prisimena, kaip prieš keliolika metų tyrinėjo Kauno Rotušės aikštę. Buvo šlapias lietingas ruduo. Per aikštę tiesė vandentiekį, ekskavatorius kasė sluoksnį po sluoksnio, archeologai, maknodami purva, ėjo iš paskos. Tuomet čia ir buvo atrastos XVI amžiaus vaško lydomo krosnys. Jas išmatavo, užfiksavo ir vėl užvertė — eksponuoti nebuvo kaip“.

Paminėjusi kelis kitus dar neatliktus archeologijos uždavinius ar prastai atliktus darbus, Aldona Žemaitė baigia savo įžvalgų straipsnį su šiuolaikiniu rūpesčiu: „Štai ko laukia po žeme tūnantis sfinksas, kaip, beje, ir

momento, kada subyrės žinybinis uždaramas, ir archeologijos neignoruos nei administratoriai, nei ekonomistai, nei statybininkai“. Belieka pridėti, kad tas pats rūpi ir kitų kultūros šakų tyrinėtojų: etnografams, menotyrininkams, architektūros istorikams. Kaip tik tie klausimai paplėstą prasmę, dėl aplamai kultūros paminklų rūpi Česlovui Kudabai tame pačiame 1986 m. gruodžio mėn. 6 d. *Literatūros ir meno* laikraštyje. Ar laiko ir žmogaus naikinamoji ranka, sustiprinta mašinomis, nepralenks iš lėto dirbančių mokslininkų bei paminklų apsaugos darbuotojų?

Kudabos straipsnis atremtas, jo manymu, svarbų įvyki: 1986 m. lapkričio 12 d. įkurtąjį Tarybinį kultūros fondą. Tasai „savivaldis visuomenės organas“ turėsias pagelbėti apsaugoti ir atnaujinti ir sovietinės Lietuvos kultūros paminklus, jei „tuoj to entuziazmo veržlės nebus pasuktos į kitą pusę“, atseit jei biurotūnantis sfinksas, kaip, beje, ir

Miklos Radnoty

GRUODIS

Vidurdienį saulė
Kaip mėnesienos sidabrinė pilnatis,
Kuri vos prasiskverbė pro debes.
Ir rūkas yra lėtas paukštis.
Naktis krenta sniegas.
Juodyje girdimas angelo šnarėjimas,
Kas kartą vis aiškiau, vis tyliau.
Mirtis ateina per sniegą.

Attila Jozsef

DE PROFUNDIS

Mano Dieve, nubausk mane baime.
Ak! man reikia tavo rūstybės.
Ateik, iškil iš savo gelmių,
Išvesk mane iš vienatvės nebūties.

Visų arklių sutryptas,
Aš vos iš dulkių tegaliu pakilti,
Aš nevykusi atžaidžiu peiliais
Didžiųjų kančių, kurios mane raizgo.

Aš paimu ugnį ir iš jos ištryškinu
Į saulę panašią liepsną.
Imk ją, išalkyk man paklusti,
Savo kalavijų kirsk man į ranką.

Kerštą ar malonę idiek manyje,
Nes nenusidėjau nusikalsta.
Mano nekaltumas dega savyje,
Labiau nei auka pragare.

Nusikamavęs, gulu ir vėl keliuos,
Įkyrių pykės dūmų laimikis.
Aš esu vienas, aš jau viską drįstu,
Tačiau niekur nebemačiau prasmės.

Tavo lazdai manęs netvojant,
Aš alsavimą savyje sulaukau,
Kad nemirčiau, ir matau
Tavo nesidomėjimą manimi.

Magda Szabo

ŽOLĖS STIEBELIAI

Mažytė yra mano siela,
Smulkutė liepsnelė, kokios niekas niekad neturėjo.
Aš kalbu, ir mano balsas, toks nežymus,
Ir mane nepatrukia tavo akių.
Todel tu nežinai,
Kad aš esu karėivis,
Toks mažytis karėivukas,
Kad tu manęs nematai, tu tematai tik mano kardą.
Nes aš turiu kardų mišką,
Kurios aš sukaloju, žaizduoju, šnarinu,
Ir kuriais aš švytruoju netgi sveikindamas.
Mano vadas neuokauja,
nė žodžio netardamas, jis piktai švilpauja,

Iš vengrų poezijos

krūmas apsidengia baime,
ir tu žinai,
aš esu karėivis, kuris nejoja
ant savo arklio, bet jo arklys joja juo,
sraigės, peteliškės ir lietaus lašai,
žiogai laikosi balne;
jis niekad nepyksta, tokia maža mano širdis,
kad joje netelpa iniršis,
tad aš nešu savo arkli,
netgi sulaužytą ir atsidūrusį bėdoje,
aš nepasiduodu širdgėlai,
aš linkus niūniuoti,
ir vakare, kai pasirodo mėnulis,
aš prisijungiu prie tylos.
Palink prie manęs, išmok pažinti, kas aš esu,
mėgink išgirsti mano ploną balsą,
kad aš galėčiau pažinti save ir nebėbūti viena,
taip visiškai viena,
kai aš tave vardu pašauksiu,
iš žemės gilumos,
ir kai aš pasuksiu į tave
mano nežinomą Veidą, Tikrąjį, Niekad Nematytą.

Endre Ady

DIEVO IEŠKAS ŠAUKSMAS

Mano Dieve, aš netgi nežinau Tavo vardo,
Bet turėdamas dvi liepsnojančias, dideles našlaines
akis,

Aš matau, ką tie bepročiai daro,
Ir būdamas šitam pamišėliškam chaoso,
su didele baime.
Mano Dieve, aš šaukiuos į Tave!

Viena po kitos aš išmėginau daugybę legendų,
Bet, deja, manęs nepatenkino nė viena;
Dabar mano dirgsmuose ir širdyje iškilio
Šaukimosi srovė, galingas šauksmas
Ieškas Taves, —
Mano didingas, Ramus Vadovė.

Išvertė Povilas Gaučys.

Miklos Radnoty (1909-1944). Ankstyvosios jo kūrybos pagrindinė tema buvo mirties neišvengiamumas karo ir persekiojimų akivaizdoje. Vėliau jis guodėsi krikščioniškuoju tikėjimu, nors gimęs žydu, ir tai kos bei naujos, teisingesnės visuomenės viltimi. Nacių suaudytas 1944 metais, dabar yra laikomas geriausiu karo laikotarpio vengrų poetu.

Attila Jozsef (1903-1937). Kilęs iš skurdžios darbininkų šeimos, sunkiai grūmėsi su gyvenimo vargiais. Buvo įstojęs į komunistų partiją, bet netrukus buvo išmestas iš jos dėl ideologinių skirtumų. Pakrikus nervams, išsprukęs iš sesers namų nusižudė, puldamas po traukinių. Vienas populiariausių ir įtakingiausių mūsų laikų vengrų poetų.

Magda Szabo (g. 1917). Labiau žinoma kaip prozos rašytoja. Vengrų visuomenės labai gerbiama ir vertinama.

Endre Ady (1877-1919). Vienas žymiausių šio šimtmečio pradžios vengrų poetų, praturtinęs vengrų poeziją naujomis temomis ir nauju žodynu.

P. G.

ateis šalia geležinkelio ir ar jame tebebus toji, ir lenktyniaivam pasinešusi, moteris.

Prieblaudos vienodumu nebetraukiamas, vėl atsiverčiau Juozapą su visais jo broliais ir ne per gudriausias egiptiečias.

Ar toji sėdynė neužimta? — mano mėginimą skaityti nutraukė balsas.

Pakėliau akis. Šalia tuščios sėdynės stovėjo vyras, kaip traukte ištrauktas iš Isaac Bashevis Singer „Satan in Gray“ ar Leib Peretz „My Memoirs“: aukštoka, liesas, su juodom žandenom, raustelėjusiais akių vokais, bet labai tamsiai rudomis akimis, kurios buvo labai rimtos, o kartu ir pilnos išdaigos žiburių. Vagonas tuo laiku labai talabalovis, tai jis kaire ranka laikėsi už sėdynės atramos. Dešinės keturis pirštus užkišęs už juodo kotelio skverno tarp dviejų viršutinių sagų.

Esu nedaras ir kelionės nemoku užmegzti pažinčių. Gal dėl to jaučiuosi labai nejaukiai, kai valandų valandų su koku nepažįstamu reikia sėdėti suglaudus pečius ir nepratarti nė žodžio. Vienam ir šiaip patogiau: gali pasvirti kaip nori, gali per abi sėdynes net prigulti. Mečiau akį į vagoną. Sėdėjo tik keletas žmonių, o tuščių vietų kiek tik nori. Buvau besizijos pasakytį, kad vieta užimta, bet galvoje šmėkštelėjo tie jo akyse ypatingi žiburiukai ir kartu dingtelėjo, kad mane bus pasirinkęs kokias nors savo išdaigas. Gal net kokias piktai. Jis, matyti, žino, kad vieta laisva, ir kai pasakysiu, kad ji užimta, jis turės malonumo mane kaip nors sukompromituoti, gal net antisemitizmo etiketę prisegti, o gal ir dar galas žino ką. Pasakiau, kad neužimta, ir vėl sugrįžau į knygą. Kelis kartus skaičiau tą patį sakinį, bet niekaip negalėjau sugauti minties. Galvoje vis knietėjo, kokiam eksperimentui jis mane pasirinko ir kodėl mane, kai vagonas yra ir daugiau žmonių. Su jo atsidėmimu vagona, gal ne vagoną, gal tik mano suolą, užgėlė toks kvapas — ne kvapas, toks slogus tvaikas, keista tvankuma, kuri savo realumu ėmė mane gramdyti į Singerio Gray pirtį. Sakinio

prasmės vietoje akyse maišėsi geltonais plaukais apžėlęs Itšė, prieš sutuoktuves septyniadesimt du kartus beneriais į vandenį. Jo nėrimas buvo toks ritmingas, kad kartu ėmė traukti ir mane. Užverčiau knygą, gal net nusipurčiau, ir nusisukau į langą. Miškas buvo pasibaigęs, bet kelio nebuvo matyti, tik juodais medžių ir krūmų siluetais pamarginti tamsūs laukai. Vienur kitur žibėjo žiburai, švystelėjo automobilio šviesos ir vėl staiga dingo. Jos atnešė keistą mintį, kad tenai tebelekia toji šviesiaplaukė moteris. Skuba gal į nebetolimą stotį ir, kai tik traukinys sustos, įbėgs į vagoną ir paprašys, kad tą ypatingą slogi atnešęs kelivis užleistų jai vietą.

Tokią sunkią knygą nelengva skaityti, kai traukinys taip tabaluoja. Turbūt net neįmanoma, — nutraukė mano beįsibėgantį svaičiojimą kaimynas.

Pasukau galvą į jo pusę.

— Labai gailiuosi, kad jaunas neįmokau vokiškai, skaičiau ją angliškai, bet vertimas niekada nėra tas pat, kaip originalas, — tęsė tokiu balsu, lyg būtų senis pažįstami. — Aš pats kada rašinėju žydiškai, ir buvau pakankamai laimingas, kad buvau vertiamas į kitas kalbas, bet tose kalbose, kurias galėjau paskaityti, dažnai pats savęs nepažinau. Dingto minties kūrybiškiausi niuansai, daugybė užominių nebe tos, vietomis net ir mintis nebe ta, kurią savo gimtojoje kalboje į žodžius dėjau. Apskritai, kaip valgis, netekęs aromato.

Pajutau, kad mano kaimynas ne šiaip sau žmogutis, bet gal ir žymus žmogus, kad buvo vertiamas į kitas kalbas, vis tiek mano atšakumas dar nebuvo praejęs.

— Turinys vis tiek tas pats, — trumpai atsakiau.

Jis turbūt pajuto, ar žodžiuose išgirdo, mano atšakumą, kad pasakė:

— Noriu paprašyti, kad atleistum mano užsispyrimą čia atsisėsti. Tamtos vietoje būdamas, gal būčiau net pasakęs, ko čia spraudies, kai daugiau negu pusė vagono tuščia. Kai

pamačiau tamtos rankose Juozapą, negalėjau susilaikyti. Šiandien labai nedaug žmonių tokiais knygomis domisi. O dėl turinio, — net nelaukdamas, ką pasakysiu dėl jo atspėjimo, tęsė savo mintį, — turinys yra faktai. Suminėti faktus kūrybos nereikia. Net ir menkiausias reporteris tą sugeba padaryti.

— Bet ir reportaže gali būti kūrybos, — įterpiau.

— Gali, — šypstelėjo, — bet tada nebebus teisybė. Kiek teisybės, žinoma, bus, bet ji bus jau iškraipyta, suindividualinta, nebe tikra.

— Bet kas ta tikra teisybė yra? — neatleidau.

— Tikra teisybė? — suraukė kaktą, ir tamsoje akyse sužibavo žiburiukai.

Tą patį akimirka nustoju gailėjėsi, kad nepasakiau tą sėdynę esant užimtai, o jis tęsė:

— Teisybė, paprastais žodžiais tariant, yra tas, kas yra, ir taip, kaip yra, o ne kaip kiekvienas ją matom. Ji yra faktas ir jo būsenos esmė, o ne mūsų tos esmės pasireiškimo samprata.

— Atseit pačios teisybės pamatyti negalim? — įsiterpiau. Bet kodėl? Ar mūsų akys netobulos? Ar mūsų mąstyme kas nors ne taip? O gal tos teisybės visiškai nėra. Gal ji tikrai mirazas, sukeltas mūsų sugebėjimo mąstyti ir matyti tą, ką mastome. Ar tuo atveju teisybė nebūtų tik savęs apgaudinėjimas?

Mano pusiau samoningai pabėrų klausimui eilė ji aiškiai palietė: visas sukrutėjo, net žandenas keistai kilstelėjo aukštyn, lyg būtų pakabintos ant nematomo siūlo.

— Beveik. Beveik pataikėi, — kone šūktelėjo ir užsimoko pirštą bakstelėti man į krūtinę, bet puskelėje susilaikė ir jau visai ramiu balsu ėmė dėstyti: — Tamstai greičiausiai ne naujiena, ypač jeigu esi tikintis, kad Dievas sutvėrė žmogų panašų į save. Ne tapatišką, bet panašų. Niekas nepasakė net kiek panašų. Gal tik tiek, kad įdėjo sugebėjimą pakiem tverti, ką nors padaryti, ko anksčiau visiškai nebuvo, bet žmogus, — čia tai gal bus

pamačiau tamtos rankose Juozapą, negalėjau susilaikyti. Šiandien labai nedaug žmonių tokiais knygomis domisi. O dėl turinio, — net nelaukdamas, ką pasakysiu dėl jo atspėjimo, tęsė savo mintį, — turinys yra faktai. Suminėti faktus kūrybos nereikia. Net ir menkiausias reporteris tą sugeba padaryti.

— Bet ir reportaže gali būti kūrybos, — įterpiau.

— Gali, — šypstelėjo, — bet tada nebebus teisybė. Kiek teisybės, žinoma, bus, bet ji bus jau iškraipyta, suindividualinta, nebe tikra.

— Bet kas ta tikra teisybė yra? — neatleidau.

— Tikra teisybė? — suraukė kaktą, ir tamsoje akyse sužibavo žiburiukai.

Tą patį akimirka nustoju gailėjėsi, kad nepasakiau tą sėdynę esant užimtai, o jis tęsė:

— Teisybė, paprastais žodžiais tariant, yra tas, kas yra, ir taip, kaip yra, o ne kaip kiekvienas ją matom. Ji yra faktas ir jo būsenos esmė, o ne mūsų tos esmės pasireiškimo samprata.

— Atseit pačios teisybės pamatyti negalim? — įsiterpiau. Bet kodėl? Ar mūsų akys netobulos? Ar mūsų mąstyme kas nors ne taip? O gal tos teisybės visiškai nėra. Gal ji tikrai mirazas, sukeltas mūsų sugebėjimo mąstyti ir matyti tą, ką mastome. Ar tuo atveju teisybė nebūtų tik savęs apgaudinėjimas?

Mano pusiau samoningai pabėrų klausimui eilė ji aiškiai palietė: visas sukrutėjo, net žandenas keistai kilstelėjo aukštyn, lyg būtų pakabintos ant nematomo siūlo.

— Beveik. Beveik pataikėi, — kone šūktelėjo ir užsimoko pirštą bakstelėti man į krūtinę, bet puskelėje susilaikė ir jau visai ramiu balsu ėmė dėstyti: — Tamstai greičiausiai ne naujiena, ypač jeigu esi tikintis, kad Dievas sutvėrė žmogų panašų į save. Ne tapatišką, bet panašų. Niekas nepasakė net kiek panašų. Gal tik tiek, kad įdėjo sugebėjimą pakiem tverti, ką nors padaryti, ko anksčiau visiškai nebuvo, bet žmogus, — čia tai gal bus

ir pačiam naujiena, — žmogus savo kūrybiškame užmojo Dievą pasidarė visiškai tokį pat, kaip jis pats. Dviejų žmonių nėra tobulai vienodų, tai kiekvieno ir Dievas vis kiek kitoks. Kiekvieno teisybė vis artiau savęs, bet ar tas reiška, kad Dievo nėra?

— Žinoma, kad ne, — greitai pasakiau.

— Matai, — gana smagiai nusišypsojo ir ranka perbraukė per vešlį barzdą, — Jeigu Dievo buvimas nepareina nuo daugybės jo sampratų, atseit nuo žmogaus sugebėjimo matyti, spręsti, derinti įvairius reiškinius, nuo jo minties lankstumo, net akies greitumo, tai kodėl tas turėtų nulemti teisybės, taikos, meilės ir dangelio kitų amžinųjų dalykų buvimą?

Čia man reikėjo pagalvoti. Greitomis nebesumėčiau ką pasakyti, o jis tęsė:

— Kad ir tas pats Juozapas. Kas apie jį rašė, vis kiek kitokį padarė. Ir Thomas Mann padarė jį kitoki, negu kiti. Manno vertėjai irgi vis kitokio atspalvio jam suteikė. Tikrai norėčiau mokėti visas kalbas, į kurias Manno Juozapas yra išverstas, susirinkti visus vertimus ir visus skaityti kartu. Eilutė po eilutės, puslapis po puslapio, skirsnis po skirsnio ir surasti, kiek skirtingų Juozapų per žmogaus sugebėjimą kurti ir perkurti atsirado tam pačiame veikal. Ar ne įdomi būtų studija?

Tada ir man pašviesėjo.

— Būtu įdomu, — pasakiau, — bet ne man. Niekada nebuvau linkęs priskaldyti vežimo iš vieno dantų krapštuko. Originalą perskaitęs, vargu ar beturėčiau kantrybės skaityti vertimus. Net ir originalą skaitydamas, aš ieškau visiškai ko kito. Beskaitant Bibliją, man knies-telėjo, kad Juozapas bene bus pirmasis įvedęs vergiją valstybiniu mastu. Ir net labai suktai. Jis neužmetė jos jėga, kokių dekretų, kaip šių dienų diktatoriai daro, bet privertė žmones pačius prašyti tapti vergais, kad tik nereikėtų badu mirti. Ir ar nebus jis pirmasis davęs aktinio sukelti vienos visos tautos neapykantą prieš kitą. Norėju pamatyti, ar Thomas Mann

tą mintį patvirtins, paneigs, kaip kitaip išaiškina, ar nieko nepastebėjęs paviršium nušliauš.

Nuo tokios mano kalbos jis ne tik nuo ausies ligi ausies išsišiepė, bet net delnu sau per keli suplojo.

— Ir tikrai tą pats sumetė? Niekas nepašnibždėjo?

— Niekas, — atsakiau labai paprastai, bet tuo kartu nubėgo toks jausmas, lyg savo pasakymu jis norėjo tyčia mane pažeminti, tai jau beveik pyktelėjęs pridėjau: — Nebent piktą ji dvasia, kad suprasčiau, kur yra antisemitizmo šaknys.

Pasakiau ir išsiganau, nes tuoj pagalvojau, kad dabar tai jau tikrai prasidės, bet jis net nemirktelėjo. Lyg nenugirdęs tęsė savo pradėtą mintį:

— O daug kas nesumeta. Perskaito ir taip palieka. Visi smagūs, kad jis išgelbėjo ne tik Egiptą, bet ir visą savo giminę. Net ir pats Juozapas nesumeta. O žinai, kas atsitiko aną rytmetį, kai Izraelio politikai išmetė iš valdžios Beginą. Bet iš kur tamsta galėtum žinoti. Tuo metu Viešpats Dievas su Juozapu vaikščiojo dangaus sodoose. Juozapas žiūrėjo, kas darosi Izraelio parlamente, nebeįskente, atsisuko į Viešpatį ir sušuko: „Kam leidi savo žmonėms žeminti vyrą, kuris tiek daug gera jiems yra padaręs. Visą gyvenimą jam jau niekas nerūpėjo, kaip tik laisvas, nepriklausomas Izraelis. Kiek dėl to jis yra varges, kiek kentėjęs, ir koki atpildą dabar gauna iš savo paties žmonių“. Viešpats šypstelėjo: „Tai ką man daryti?“ Juozapas ėmė šaukti: „Sulaikyk tautos šventoją niekinimą. Užkims gerkles demagogams, apsimeteliams, savanaudžiams, kvailiams. Akmenimis paversk melagių liežuvius, akliams atverk akis, kad pamatytų teisybę“. „Kieno?“ — vėl šypstelėjo Dievas. Iš visagalio lūpų tokį žodį išgirdęs Juozapas taip nustebo, kad akys pilnačiais menuliais išvirto. „Kieno? Kaip tai kieno? Argi Viešpačiui dar

(Nukelta į 4 psl.)

Chicagos teatruose

Moters tragedija šeimos paslapy

Chicagos teatruose pradeda daugiau rodytis vaidinimų, kurie amerikiečių vadinami „mystery“ ir kur žiūrovams susidaro susidomėjimo įtampa, stebint, kaip paslaptį įvykiai vystysis, kokia bus atomazga. Tos rūšies tragiška drama „Angel Street“ dabar statoma viename iš pirmųjų Chicagos teatrų — Court Theatre (5535 South Ellis Avenue), priklausančiame Chicagos universitetui. Jos autorius — Londono gyventojas Patrick Hamilton (1904-1962), beletristas, bet stipriai pasireiškiantis dramoje. Ši drama Londone buvo pastatyta 1939 metais, o Broadway 1941 metais ir čia, nežūrint karo pradžios, buvo suvaidinta net 1,295 kartus, susilaukdamas tokio milžiniško pasisekimo. Pagal ją du kartus buvo sukurta filmas „Gaslight“ pavadinimu.

Dramoje vaizduojama jauna moteris, kurios motina buvo uždaryta į beprotynį. Ir ją pačią vyras nori paversti beprote, kad ją pašalinę galėtų gyventi su kita, kurią yra vedęs pirmąsias, antras vedybas sudarydamas tik siekdamas jos paveldėti turtingą pasisavinti. Laimei, vyro malversacijos žinomos policijos inspektorius, kuris atėjęs pas nelaimingąją moterį atskleidžia tuos visus kreivus vyro užmojus. To detektyvo veikla ir dramos vystymasis į atomazgą darosi žiūrovui labai intriguojama. Sekmingai pasidarbavęs režisierius David Darlow, kuris yra ir Aktorių instituto Chicagoje direktorius.

Terorizuojamos žmonos vaidmenį — Kristine Thatcher, kuri yra vaidinusi net ir Washingtono Kennedy teatre. Kiti aktoriai:

Scena iš Court Theatre statomo „Angel Street“ — Mrs. Manningham (Kristine Thatcher) nustemba, pamatiusi radinį inspektoriaus Rough (Jack McLaughlin-Gary) rankose. Šios Patrick Hamilton dramos spektakliai vyks iki vasario 8 dienos.

Nuotrauka Keith Swinden

Denise du Maurier, dėsčiusi vaidybą Carnegie-Mellon, Bostono ir West Virginia universitetuose; Cynthia Judge — filmų aktorė, kaip ir Ned Schmidtke. Scenovaizdžio įrengimas, kostiumai labai rūpestingai sudaryti. Gaila, kad talentinga lietuvių aktorė Ingrida Blekytė iš šio teatro pasitraukė, persikeldama į kitą valstiją.

Humoras daugiabučio kasdienybėje

Arti lietuvių kolonijos — Marquette Parko esantis Drury Lane teatras (95 gatvė prie Western) stato Neil Simon komediją „Prisoner of Second Avenue“. Vaidzuojama šeima, gyvenanti New Yorke, Second Avenue, daugiabučio 14-tame aukšte dabarties laikais. Vyras, 53 metų

amžiaus, netenka darbo. Pergvendas nervinę įtampą, grumiasi su kaimynais, iš kurių būtų girdėti per garsi muzika ar šunų lojimas. Savo butą net ima vadinti kalejimu. Iš čia ir dramos pavadinimas. Jį stengiasi apaminti žmona, organizuojasi padėti seserys, brolis. Fabula paprasta, kasdieniška, netgi su nelaimės paliestu žmogumi, tačiau komedijos autorius ir režisierius Vernon R. Schwartz įstengia įvesti juokingų dialogų, linksmumą sukeliančių situacijų, taip kad žiūrovai gana dažnai kvatojasi. Amerikiečiai tokį humorą, kuris išsauga iš nelaimingų padėčių, vadiną berods „black humor“, koks čia ir yra.

Aktoriai su dideliu patyrimu, dalyvavę daugelyje pastatymų. Ypač garsi žmonos vaidmenį Dody Goodman, komikė, šokėja, režisierė, rašytoja, televizijos ir

Nauji leidiniai

• MEDICINA Nr. 2(68) 1986.

Pasaulio lietuvių gydytojų sąjungos žurnalas. Išleista du kartus per metus. Redaktorius — Vaclovas Šaulys, M.D. Redakcinė kolegija: Kazys Ambrozaitis, M.D., Milda Budrienė, M.D., F. V. Kaunas, M.D., Kazimieras Rimkus, M.D., Vytautas Tauras, M.D. Redakcijos adresas: Vaclovas Šaulys, 2639 West 86th Street, Chicago, Illinois 60652. Administratorė: Sofija Blazienė, 3038 West 59th Street, Chicago, Illinois 60629. Prenumerata metams — 10 dol.

Šiame numeryje dr. Jonas Daugirdas praneša apie Pasaulio lietuvių gydytojų sąjungos mokslo programą ketveriems metams pratęstą akreditaciją, gautą iš Accreditation Council for Continuing Medical Education. Redakcija savo žodyje pažymi, jog šiuo Medicinos numeriu užbaigiami jau 26-tieji žurnalo gyvavimo metai. Didysis rūpestis PLGS ir Medicinos žurnalo redakcijai praėjusiais metais buvo Lietuvos medicinos istorijos leidimo reikalai. Knygos ruošimo

filmų vaidybos dalyvė. Laurel Cronin vaidinusi Broadway, imasi ir režisūros. Vyro vaidmenį Frank Loverde baigęs Goodman teatro mokyklą, rodesis televizijoje. Jane MacIver dirbusi industriniuose filmuose ir radijo dramose. Visi aktoriai jau brandūs amžiumi. Aktorių sąrašas su lietuviškai skambiančia pavarde yra Patti Wilkus, radijo ir televizijos aktorė, tačiau šiame pastatyme nebedalyvauja ir nebuvo galima patikrinti jos tautybės. Režisierius Vernon R. Schwartz yra dėstęs Goodman dramos mokykloje.

Juoz. Pr.

darbai nuolat eina pirmyn ir tikimasi, kad jie bus baigti prieš jubiliejinį PLGS suvažiavimą 1987 m. rugsėjo mėn. 4-7 d. Oakbrook, Illinois. Suvažiavimas minės 75 metus nuo Amerikos lietuvių gydytojų organizuotos veiklos pradžios.

Numeryje spausdinami šie klinikiniai medicinos daktarų straipsniai: Aurelija T. Ginčauskas — Osteoporozė, Marija Arštikaitytė-Uleckienė — Kodėl svarbu žvaizdas akis gydyti anksti, Arūnas S. Vaitiekaitis — Žandikaulių padidėjimas su hidroksilapatite, Edmundas Lenkauskas — Klausos atstatymas, naudojant spyruoklinį protezą, Augusta J. Šaulytė — Vaikų šlapimo takų infekcijos. Dr. Milda Budrienė pateikia santrauką Newfoundland vykusios tarptautinės konferencijos apie maisto alergiją. Ir anksčiau mūsų spaudoje kreipusios dėsios ir gydytojus Lietuvos istorijoje, ši kartą rašo apie dr. Mikalojų Buccella, Karaliaus Stepono Batoro gydytoją.

Kiti skyriai: Medicina okupuotoje Lietuvoje, PLGS veikla, Draugijų veikla (Illinois, Kanada, New Yorkas, Ohio), Gajos korporacija, kronika iš lietuvių gydytojų veiklos ir gyvenimo. Ypač dėmesį patraukia skyrius „Mokslo pakopomis“, kuriame supažindinama su daugiau kaip 20 neseniai mokslus baigusiu jaunų lietuvių gydytojų ir odontologų.

• LIETUVIŲ DIENOS / LITHUANIAN DAYS Nr. 9 (1986 lapkritis). Redaguoja: Rūta Skirius, Margis Matulionis, Arūnas Barkus. Leidėjas: Antanas F. Skirius. Redakcijos ir administracijos adresas: 4364 Sunset Boulevard, Los Angeles, California 90029. Prenumerata metams — 20 dol.

Viršelyje — poeto Henriko Nagio nuotrauka, kuriam skiriamas pagrindinis šio Lietuvos dienų numerio akcentas. Spausdinamas pluoštas po eilėraščių, o poeto gyvenimą ir kūrybą žvelgia Vytautas Plukas.

Kompozitoriaus Dariaus Lapinsko, sūnaus smuikininko Aro Lapinsko ir žmonos solistės Laimos Lapinskių koncertas Los Angeles 1986 m. rugsėjo mėn. 28 d. Dail. Edmundo Arbo šaržas — spalvota grafika.

Lietuvos pilių archeologas Karolis Mekas

(Atkelta iš 3 psl.)

kratizmas ir politinė linija nesutrukdys fondo tikslų vykdymo. Tose Maskvos išskilmėse poetas R. Rozdestvenskis ėmė ir pasakė: „Neduok Dieve, kad Kultūros fondas taptų dar viena biurokratinė kontora“, o kitas dalyvis paryskino „su etatais, kabinetais, personaliniais automobiliais“. Dar samprotavo teigė: jei tik prasidėtų vadovaujančių instancijų pašalinis kišimasis į fondo veiklą, jo nepalaikys visuomenė. Česlovas Kudaba nurodė kelis pavzdžius, kur architektūros paminklai esą nuniokoti, apiešti: Astrosios Kirsnos buv. dvoro pastatai, Siesikų pilis, Girdiskų (prie Šilalės) senosios kapinės. Kitų apsilėidimo pavyzdžių buvo spaudoje ir daugiau, nežūrint daugelio gerai atliktų restauracijų, kurioms didžiulios Lietuvos. Žvelgiant optimistiškai, prisimena fondo kūrėjų skelbta mintis: „Žmogus be savo praeities, be gimtinės, be tėvų kultūros ir be ilgesio jai — tai siela benamė“.

Archeologo Karolio Meko daugelio metų darbai tam ir yra skirti, kad atskleistų praeities paslaptis ir parodytų protevių kultūrą dabartinėms ir būsimoms lietuvių kartoms.

ATITAISYMAS

Praėjusio šeštadienio Draugo priedo numeryje (1987.1.10 — Nr. 6-2), Raimundo Mariaus Lapo straipsnyje apie Kiprą Petrauską „Dul-dul-dū-dele“, cituojant Lietuvos leidžiamą žurnalą Nėmuna, nurodoma, jog jis leidžiamas Vilniuje. Kaip žinoma, Nėmuna yra leidžiamas Kaune.

Sukalkėjusi percepcija ar...?

(Atkelta iš 3 psl.)

ir tą reikėtų aiškinti? Izraelio teisybė. Amžinąją teisybę Tavo išrinktosios tautos, vienu atsikvėpimu išbėrė. „Bet Izraelio parlamento dauguma liktu labai nepatenkinta“, vel šyptelejo Viešpats. Juozapas dar labiau užsidegė ir jau visiškai piktai sušuko: „O kas, Viešpatie, Tau, jeigu ir buš nepatenkinti neteisieji. Tegū pasimoko“. Į Juozapo piktumo pilną sprogmą, Dievas labai ramiai atsakė: „O tau, ar labai būtų patike, jeigu panašiai tave patį būčiau sulaukęs?“ Juozapas taip nustebo, kad net atatupstas kelis žingsnius pasitraukė ir sušuko: „Viešpatie, kada? Kodėl? Kada aš pasielgiau ne pagal Tavo valią?“ „Ogi tada, kai nuo bado gelbėjai Egiptą“, labai ramiai priminė Juozapui tolimą praeitį, kuri amžinybėje yra visa čia pat. Juozapas dar labiau nustebo. „Argi ne tokia buvo Tavo, Viešpatie, valia? Ar reikėjo Tave neklausyti ir visą tautą išmarinti badu, o kartu su jais ir visą Tavo išrinktąją giminę?“ „Nereikėjo, Juozapai, nereikėjo. Užtat ir buvo mano tokia valia, kad nereikėjo, bet tu iš mano valios padarei savo valią. Tu, kaip buvau nurodęs, surinkai septintą dalį veltui, o paskum atgal nebedalinai, bet pardavinėjai, kol iš badaujančių atėmė viską, o kai jie nieko nebeturėjo ką tau duoti, paėmė juos pačius. Laisvus žmones pavergei valstybei, tik savo giminę išaukštinau. Nepasitenkinai apgyvenęs nuo bado, bet pavergtus krašto šeiminkus vertei jiems tarnauti ir taip sukėlei visos egiptiečių tautos neapykantą prieš savo giminę. Paskum žinai, kas atsitiko. Reikėjo net man pačiam įsikšti, kad tavo giminė tavo pagimdytos neapykantos nebūtų visiškai sunaikinta. Moze turėjau siųsti. Matai, Juozapai, žmonių santykiavimas man labai panašus į jūros bangas. Jos eina, užlieja krantą, paskum, daug ką pasiėmusios, vėl grįžta atgal ir dingsta vandenyno platybėse. Kartais aš net gailiuosi davęs žmogus, kad niekiam gali ir valią kurti pagal savo užgaidas, bet niekada nesigailui, kad nedaviau jam visagalybės. Tada seniai nė vieno gyvo nebebūtų like. Gal net ir manęs paties. Ar dabar kiek aiškiau?“ pridėjo, bet Juozapas nebūtų savo giminės sūnus, jeigu taip būtų ir palikęs. Jis tik suraukė kaktą ir pasakė: „Aš, Viešpatie, tai aš. Seni buvo laikai, o aš labai mylėjau savo visą giminę. Net ir savo brolius, kurie buvo mane pardavę. Gal iš tos meilės pagalvoju, kad ir tu jai nori to paties, ko nori aš. Per meilę nupratau Tavo tikrojo noro, bet vis tiek Tu manęs nenubaudei, leidai numirti garbėje ir pasitenkinime, o ką padarė Beginas, kad turi kentėti atsimimą ir pažemi-

nimą? Ar tik todėl, kad mylėjo savo žmones, kad troško jiems laisvės? Dievo šviesiame veide atsirado nusiminimo šešėliai. „Tai va, Juozapai, ir priėjome. Jeigu tu net ir per tiek amžių iš savo patyrimo nepasimokėi, tai ko norėti iš vargo Begino ir iš daugybės kitų, kurių sąrašas būtų nuo amžių pradžios ligi galo. Jie visi mylėjo ir tebenyli save, bet ne žmogų, savo žmones, bet ne žmones. Tik savo. Tik save. Tik savo žmones, tik savo teisybę. Jeigu nežinočiau, nedrįščiau tvirtinti, kad kokia nors banga negrįžė į Izraelio vėl nenusinėjęs žmonių jūrą, kaip nusinėję tada po mano sūnaus nukryžiuojimo“. Su tais žodžiais Dievas nusuko ir neįėjo į dangaus platybes. Juozapas pasiliko kaip ikaltas. Jis galvojo, galvojo ir vis negalėjo suprasti, kodėl negera buvo padėti savo giminei. O jeigu negera, tai kodėl Dievas to jam tuojau nepasakė, bet kažin ko laukė. Jeigu jau Juozapas per menkas tą suprasti, tai kaip galime viską suprasti mes, — mano kaimynas užbaigė ilgoką pasakojimą, nuleido galvą, įrėmė smakrą į krūtinę ir atrodo labai susimąstęs. Turbūt mastė apie savo teisybę, kuri gal ne visur buvo tokia pat kaip mano. Taip parymojęs, pakėlė galvą, nusiėmė skrybėlę, pažūrėjo į pilkšvą šilkinį jos pamašalą ir vėl greitai užsidegė. Pagalvoju, jog susimąstyme buvo pamiršęs, kad jo religija draudžia po stogu būti pilka galva. Nežinau, iš kur atėjo drasa, kad paklausiau:

— Ar žinai, kur yra Lietuva?

— Žinau, — nė nemirktelėjęs atsakė ir dar pridėjo: — Turbūt ne prasčiau už tamstą.

Tas „ne prasčiau“ man drąsą vėl beveik atėmė. Pagalvoju, jeigu esant iš Vilniaus, o gal net kokį profesorių iš Telšio, su kuriuo gali tekti įsileisti į bergždžią ginčą, kas ką šaudė ir kas ko nešaudė, kas ką išdavinėjo ir kas ko neįsėdavinėjo, bet pradėjęs ryžausi nebesustoti.

— Ir žinai, kad Lietuvą užliejo raudonoji banga? Užliejo ir mėgina visą tautą nuplauti į Rusijos platybes?

— Labai gerai žinau.

— Iš Juozapo pašnekėsio su Dievu supratu, kad žydai kenčia už perdėtą rūpestį savaisiais. Prisipažinsiu, kai manęs paklausė, ar toji vieta neužimta, norėjau pasakyti, kad užimta, nes kas nori su nepažįstamu susispausdinti sėdėti, kai pusę vagono tuščią, bet bijojau. Bijojau prasižioti, kad manęs neapšauktum tuo, kuo nesu. Kad nepakeltum balso ir visam vagonui nepaskelbtum, kad štai dar vienas antisemitas atsirado. Ko gera dar koks nacių talkininkas, o kas to nori. Gal net jūs patys nežinote, kaip su tuo antisemitizmu esate įgadinę žmones, kad kai kurie bijo praversti burnas net ir ten, kur tikrai reikėtų.

Kaip tik šį momentą man lenda galvon gana juokinga mintis, bet pasidrasinęs pasakysiu ir ją: juk jeigu Izraelio parlamentas žinotų, ką aną rytą Dievas pasakė Juozapui, jie ir patį Dievą antisemitu apšauktų. Bet atleisk. Nuklydau. Kai pradėjau, tenorėjau paklausti. Kiek išmanau, Lietuva niekam didelio blogo nėra padariusi, per amžius pati kentėjo, tai už ką ji turi taip labai kentėti? Juk ji ir žydams per amžius gera tėra dursiui, nors jie ir labai stengiasi jai svetimus nusikaltimus suversti. Jeigu nugirdai, kad Dievas sakė Juozapui, gal kartais teko nugirsti, ką jis sakė kokiame Vytautui, Mindaugui, ar net šventam Kazimierui?

Bendrakeleivis staiga taip nusišypsojo, lyg žinotų daug ką, ko aš net spėti negalėjau mėginti. Jis net neužpyko už mano visų nuvalkiotus pastabas, bet net rankas smagiai patrynė, o akys taip sužibo, lyg sakytų: „Na, vyruoti, dabar tai išgirsi, ko nė sapne nesapnavai“.

— Matai, bičiuli, čia visai kita istorija, — pasakė ir dėšinė ranka suėmė į sauja savo barzdą. — Visiška kita. Kiekvienos tautos gyvenimo ir mirties varikliai kiek kitoki, bet tavo tautos kitokiasias. Daugelis tautų ir žmonių kenčia, kad ką padarė, o nedaugelis, kad nepadarė to, kas jos buvimą būtų nuvedęs kitu keliu. Tai paslepta istorijos ir proistorės slėpinuose, bet, Dievui leidžiant, pasakysiu, — ranka paėmė už peties, prisilenkė prie ausies ir ėmė šnibždėti, lyg bijodamas, kad tos didžiosios paslapties kas nors kitas nenugirstų. — Bet tik pačiam vienam. Niekam kitam. Ir jeigu kam sakysi, nesakyk iš ko girdėjai. Niekas netikės. Skelb kaip savo paties išgalvojimą, o dabar pasirošk... — ir dar stipriau su spaudė petį. Net papurtė.

— Get ready. In five minutes it's Rochester. Pakėliau akis. Per tuščią sėdynę pasisiekęs už peties mane žadino traukinio palydovas. Kur ką tik sėdėjo jis kažin kur atsiradęs bendrakeleivis, buvo tuščia.

— Kur išlipo mano draugas? Buffalo?

— Rochester, — pakartojo, ir tik tada suvokiau, kad jis manęs nesupranta.

Negali suprasti, nes ji užkalbinau lietuviškai. Taip pat, kaip kažin kiek laiko šnekėjau su tuo nepažįstamuoju. Atsiminiau, kad net nesusipažinom. Nei aš jam nepasiskaičiau, kas esu, nei jis man. Taip ir dingo net vardo nepalikęs.

Kai palydovui jau angliškai pakartoju savo klausimą, jis nė nenikniau nustebo. — Nuo Toledo kelis kartus pro čia praėjau ir nieko, jokio draugo, nemačiau. Tamsta vienas visą laiką mėgojait.

Mėginau išaiškinti.

— Toks tamsus vyras, — sakiau. — Su barzda, žandenom ir kieta juoda skrybėlė.

Palydovas keistai patempė lūpas ir net galvą papurtė.

— Tokio sutvėrimo visame traukinio nematiau.

Nusisukdamas pridėjo:

— Jau Rochesteris.

Pajutau, kad traukinys pradeda lėtėti. Pasiėmiau švarką, lagaminą, pastebėjau ant grindų nukritusį Juozapą. Pasilenkęs paėmiau, įsikšiau į kišenę ir gerai apžvelgiau vagoną. Buvo apytūstis, ir akis neužkliuvo nė už vieno, kuris būtų nors kiek panašus į tą, kurio šalia manęs buvo atsėdęs. Palydovas gali sakyti ką nori, bet aš žinau, ką žinau. Toptelėjo, kad galėjau sapnuoti, bet tą mintį tuoj nustumiau į šalį, nes tokių sapnų nebūna. Negali būti. Viskas per daug apibūrinama. Sapnas nebūtų vykęs tame pačiame vagonė, net ir toje pačioje sėdynėje. Bet kur jis dingo? Kas jis? Kur teisybė?

Iš vagonoėjau vis per petį pasidairydamas. Praeidamas net išvėstęs duris pravėriau. Sakiau, gal kartais su kitais dūma patraukti nuejo, ar mane paežinęs pasislėpė. Keli kiti buvo, bet jo ne. Ir tuštokame perone nė vieno i jį panašaus nebuvo matyti, bet keistas jausmas nepaleido. Jausmas, kad jis čia pat, kad šypsi pablyškusiom lūpom ir žiūri tiesiai į akis savomis, už paraudusių vokų idiegtomis, tamsiai rudomis, kuriose šokinėja keisti žiburiukai ir lyg sakytų sako, kad aš nė sapne nesapnavau to, ką jos matė ir ką žino.

Vagonas buvo sustojęs gana toli nuo stoties durų, o knygu į kiekiausių dešrų prigrūstas lagaminas su kiekvienu žingsniu vis labiau traukė ranką iš peties, tai, radęs atlapą tarpą, pasukau pro stoties pastato galą tiesiai į mašinų statomą aikštę, tikėdamasis dar pagauti keleivio belaukiantį taksį. Pasukau ir sustojau. Net lagaminą pastačiau ir ranka perbraukiau per veidą. Nubėgo mintis, kad aš dar ne Rochesterį, kad dar kažin kur tebesėdžiu traukinio ir sapnuoju vieną iš tų keistų sapnų, kuriuose po kelis kartus užmiegam ir vėl pabundame, nes iš už stoties pastato išvažiuo šviesiai žalia mašina, už atviro lango buvo ta pati šviesiaplaukė galvutė, kurią pro vagono langą mačiau lenktyniuojančią su traukiniu. Staiga sustojau, atsistojau ir mano pusę, pažūrėjo, pamojavo, išsoko iš mašinos ir greitai ėmė eiti artyn. Nebesumėsdamas, ką daryti, turbūt net prasižiojau.

— Taigi sveikas, — prašneko smagus, gerai pažįstamas balsas, ir nuo akių lyg rūkas nuslinko.

Priešais buvo Bronė, seno bičiulio jauna žmona.

— Kodėl nepranešėi, kada grįši, būtumėm pasitikę. Dabar taip ir žinios išėjo. Gerai, kad pamačiau stovintį, o tai būčiau viena namo

išdulkėjusi. Vytautą atvežiau. Su savo veikimais į Bostoną išlėkė. Suvažiavimas koks, ar kas. Duok panešiui lagaminą.

— O ne, aš pats.

Bet ji pirmoji pagavo už rankenos, kilstelėjo ir atgal numetė.

— Kad ji kur, — numetė. — Ar plytų parsivežei? Nesitampyk. Pristumdami mašiną.

Tekina nubėgo, atstūmė, įkėlė lagaminą ir pajudėjo iš stoties.

Ji šnekėjo, kas nauja Rochesterįje, klausinėjo, ką mačiau Čikagoje, o man vis rodesi, kad užpakalinėje sėdynėje sėdi matytas ar sapnuotas keistulios ir laukia progos pasakyti, dėl ko kenčia Lietuva. Ko ji nepadarė, kad turi kentėti. Nebegalėdamas susilaikyti, kelis kartus net per petį žvilgtelėjau, nors gerai žinojau, kad užpakalinėje sėdynėje nieko nėra. Norėdamas atsikratyti to neįtikėjimo, ryžausi pasakyti, ką mačiau važiuodamas traukiniu. Pradėjau iš tolo.

— Jeigu nebūtum čia, sakyčiau, kad mačiau lenktyniuojančią su traukiniu, — pasakiau, o ji staiga sukletojo galvą į mane ir su nustebinu paklausė:

— Tikrai?

— Tikriausiai. Šalia traukinio keliu lėkė tokia pat mašina ir tokia pat moteris. Kaip dabar žiūriu, net ir šukuosena ta pati, gal tik vėjo kiek labiau padraikytą.

— Turbūt aš ir buvau, — nusijuokė. — Aš irgi lenktyniauju.

— Tik jau ne kur netoli Čikagos.

— Nežinau. Gal ir netoli. Sudėjusi Vytauto daiktus prisėdau ant sofos. Suėmė toks snaudulys, saldumas toks, kad pasibrukau po galvą pagalvėlę ir, matyti, užmigau, kad net apsisapnavau. Važiuoju keliu, šalia eina traukinys ir nori mane pralenkti. Dutki, sakau. Nieko nebus. Jis greitai, aš dar greičiau, jis greitai, aš dar greičiau, tik staiga kelias įlėkė į mišką ir staiga pasibaigė. Priešais tik dideli medžiai. Paleidau vairą, užsidengiau rankomis akis, suklykau ir atbudau. O suklykau, matyti, kaip reikiant, kad net Vytautas iš kiemo atbėgo. Manė, kad kas ilindo ir pradėjo bėgti smaugti. Bijojau net į Bostoną važiuoti. Išvažiuo, tik liepė gerai viską užsidarinėti.

Tas jos sapnas mane dar labiau sumaišė. Kodėl toks sutapimas? Važiuodamas apie ją negalvoju. Neatsimenu net, kad Čikagoje būdamas būčiau ją kada prisiminęs. Nebent visa mano kelionė traukiniu būtų buvęs sapnas, ar toji visą nežinojamą išperkanti savihipnozė. Jeigu tai nėra ant amžinybės slenčio stovinčio mirtingojo žvilgsnis pro mažą plyšelį į tas platybes, kuriose nebebus paslapčių, sutinku tokį reikšmingą pavadinti ir sukalkėjusi, o gal tik dar kalkėjusi, percepcija, bet kas pasakys, kur kada teisybė?